

MIS 5035543: «ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ»

Π5.4.1 Εκπόνηση επιμέρους Επιμορφωτικού Υλικού, για υπάρχοντα Προγράμματα Σπουδών (Ατομικά διακριτά τμήματα ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης).

Γνωστικό Πεδίο: Κοινωνικές Επιστήμες

Γνωστικό Αντικείμενο: Ιστορία Λυκείου

Δομή Διδακτικού Σεναρίου

1. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Τίτλος διδακτικού σεναρίου

Τα είδη-κατηγορίες των ιστορικών πηγών. Άμεσες και έμμεσες πηγές

Δημιουργός

ΘΩΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ

Βαθμίδα - Τάξη

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ- ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές και συμβατότητα με ΠΣ:

- Γνωστικό αντικείμενο - Θεματικό πεδίο - Θεματική ενότητα

«Το εργαστήριο της Ιστορίας».

Η επιστήμη της Ιστορίας (θεωρητικές και μεθοδολογικές προσεγγίσεις).

Πηγές της ιστορίας-άμεσες και έμμεσες.

- Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα όπως αναφέρονται στο ΠΣ

Οι μαθητές επιδιώκεται:

Να διακρίνουν τα είδη των ιστορικών πηγών (γραφτές, προφορικές, παραστατικές: μνημεία, έργα τέχνης, αρχαιολογικά ευρήματα κ.ά.).

Να κατατάσσουν τις πηγές σε άμεσες και έμμεσες.

Να ορίζουν την έννοια *Αρχείο* και να αναγνωρίζουν τη σημασία των Αρχείων για την ιστορική γνώση.

-Σχέση με άλλες θεματικές ενότητες ή/και θεματικά πεδία του γνωστικού αντικείμενου ή/και άλλα γνωστικά αντικείμενα

Το γνωστικό αντικείμενο μπορεί να συσχετιστεί με την ενότητα για τη διδασκαλία της έννοιας του ιστορικού γεγονότος και τη σημασία-επίδρασή τους στο ιστορικό γίνεσθαι. Επίσης μπορεί να συσχετιστεί με το μάθημα της Λογοτεχνίας, συνδέοντας διαθεματικά τις προσεγγίσεις των δύο γνωστικών αντικειμένων.

Χρονική διάρκεια

1 διδακτική ώρα.

2. ΣΚΕΠΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟΥ (και πιθανές αντιλήψεις μαθητών/τριών για το προς μελέτη θέμα) – ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ/ ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Η συγκεκριμένη ενότητα έχει ως περιεχόμενό της τη μελέτη των ιστορικών πηγών και τη διάκρισή τους σε είδη.

Η δραστηριότητα αξιοποιεί εποικοδομητικά ιστορικές πηγές (πρωτογενείς και δευτερογενείς) και ανοιχτούς ψηφιακούς εκπαιδευτικούς πόρους, μέσα από τα μαθησιακά αντικείμενα του «Φωτόδεντρου», ώστε οι μαθητές να εμπλακούν στη διάκριση των πηγών. Με αυτόν τον τρόπο θα βοηθηθούν να διαμορφώσουν ιστορική σκέψη και κατάρτιση, γιατί εμπλέκονται ενεργά στη διαδικασία της μάθησης τόσο σε ό,τι αφορά στην κατάκτηση της γνώσης όσο και σε ό,τι αφορά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και μεταγνωστικών στρατηγικών.

Οι μαθητές με άξονα τις δραστηριότητες που ορίζονται στα φύλλα εργασίας, θα προσεγγίσουν διερευνητικά την ενότητα, θα περιηγηθούν σε διάφορα δικτυακά περιβάλλοντα και θα παράγουν γραπτό λόγο, πολυτροπικά κείμενα αλλά θα πραγματοποιήσουν και άλλες εργασίες μετά από αναζήτηση πληροφοριών, που θα συνδέουν σημεία της έρευνάς τους με συγκεκριμένα ζητούμενα από τα φύλλα εργασίας. Αυτά θα τα παρουσιάσουν στους συμμαθητές τους στον διαδραστικό πίνακα, ώστε να ακολουθήσει διάλογος.

Η διδασκαλία με χρήση τεχνολογίας και ειδικότερα με τα συγκεκριμένα Μαθησιακά Αντικείμενα του «Φωτόδεντρου» κρίθηκε σημαντική γιατί η συγκεκριμένη ενότητα απαιτεί, όσον αφορά στον τομέα στήριξης του εκπαιδευτικού έργου, την βοήθεια γραπτού και οπτικού. Επιπλέον δε, η χρήση ηλεκτρονικών μέσων επεξεργασίας της πληροφορίας και σύνταξης κειμένων θα λειτουργήσει ελκυστικά για τους μαθητές.

Άλλωστε, σύμφωνα με τα Προγράμματα Σπουδών της Ιστορίας, οι μαθητές θα πρέπει να αναγνωρίζουν με ευχέρεια τα μηνύματα από διαφορετικούς κώδικες και να τα παρουσιάζουν χρησιμοποιώντας ηλεκτρονικά μέσα.

Εν κατακλείδι, η οικοδόμηση της γνώσης από τους ίδιους τους μαθητές μέσω των ιστορικών πηγών αλλά και με την αναζήτηση στο Διαδίκτυο, τους «οικειώνει» με τον τρόπο σκέψης των ανθρώπων της εποχής, λειτουργώντας με ενσυναίσθηση και προσεγγίζοντας με το συναίσθημα και τη φαντασία τους τα εσωτερικά στοιχεία του ιστορικού υλικού.

3. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει προεπιλέξει τις μεθόδους διδασκαλίας που θα αξιοποιήσει κατά την παρουσίαση της ενότητας και κυρίως θα πρέπει να έχει κάνει προεργασία πάνω στις πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές που θα επιλέξει. Επίσης πρέπει να γίνει και προσεκτική επιλογή των εικόνων που θα υποστηρίξουν τη διδασκαλία του.

Το διδακτικό σενάριο δεν απαιτεί ιδιαίτερες προϋποθέσεις και συνθήκες για την ανάπτυξή της. Ωστόσο, ως απαραίτητες προϋποθέσεις για την καλύτερη ανάπτυξη της θεωρούνται:

Γνώση βασικών-δομικών εννοιών και όρων της ιστορικής επιστήμης

Προηγούμενη εμπειρία –έστω και ελάχιστη- των μαθητών στην αναζήτηση στο Διαδίκτυο.

Γνώση του λογισμικού παρουσίασης.

Εξοικείωση των μαθητών με τον ομαδοσυνεργατικό τρόπο εργασίας.

Ο ίδιος εκπαιδευτικός πρέπει να διασφαλίσει την ασφαλή περιήγηση στο διαδίκτυο και να επαληθεύσει τη διαθεσιμότητα των δικτυακών τόπων, προτού αναθέσει τη σχετική εργασία στους μαθητές.

Τα απαιτούμενα βοηθητικά υλικά και εργαλεία είναι ο εκτυπωτής και τα φύλλα εργασίας (θα δοθούν σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή).

4. ΣΚΟΠΟΣ ΣΕΝΑΡΙΟΥ - ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

(σκοπός σεναρίου και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα ως προς τις γνώσεις, τις δεξιότητες, τις στάσεις, με βάση τη φυσιογνωμία του κάθε γνωστικού αντικείμενου)

Στόχοι σχετικοί με το γνωστικό αντικείμενο:

Οι μαθητές επιδιώκεται:

Να γνωρίσουν τα βασικότερα είδη, τις μορφές και την ποικιλία των πηγών της ιστορίας και τα κριτήρια ταξινόμησής τους.

Να εντοπίζουν και να διακρίνουν τις άμεσες και έμμεσες πηγές και τα χαρακτηριστικά τους.

Να δημιουργούν πίνακα με είδη πηγών (γραπτές, παραστατικές) και τις πληροφορίες που αντλεί ο ερευνητής από αυτές.

Να καταγράφουν συνοπτικά πηγές, γραπτές και μη, μιας ιστορικής περιόδου (ενδεικτικά: Αρχαϊκής, Κλασικής, κτλ.) ή ενός ιστορικού γεγονότος (ενδεικτικά: της Επανάστασης του 1821, κτλ.).

Να συζητούν για τα είδη πρωτογενών πηγών που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν οι μαθητές προκειμένου να συνθέσουν μια ιστορία (π.χ. την ιστορία του σχολείου τους.)

Να συλλέγουν πληροφοριακό υλικό για τον μηχανισμό των Αντικυθήρων και διερευνούν το θέμα: «Ο μηχανισμός των Αντικυθήρων ως ιστορική πηγή για το τεχνολογικό επίπεδο των αρχαίων Ελλήνων».

Να κάνουν εργασία σχετικά με την ίδρυση των ΓΑΚ το 1914 και τη συνεισφορά τους στην ελληνική ιστοριογραφία και στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης.

Στόχοι σχετικοί με δεξιότητες που αφορούν στο γνωστικό αντικείμενο:

Οι μαθητές επιδιώκεται:

Να ακολουθήσουν διαδικασίες αιτιολόγησης και απόδειξης της ιστορικής πληροφορίας, προκειμένου να συντάξουν πολυτροπικό κείμενο.

Να αναπτύξουν δεξιότητες κριτικής ανάγνωσης και επιλογής του ιστορικού υλικού για τη συμπλήρωση των φύλλων εργασίας τους.

Να γνωρίσουν τις μεθοδολογικές αρχές και τα εργαλεία της ιστορικής έρευνας, όπως είναι η διατύπωση υποθέσεων εργασίας, η διαδικασία τεκμηρίωσης της αξιοπιστίας των πηγών και η επεξεργασία τους για την παραγωγή ιστορικού λόγου

Να καλλιεργήσουν δεξιότητες, όπως η επιστημονική προσέγγιση των πηγών, η κατανόηση, ερμηνεία και η αξιοποίησή τους

Στόχοι σχετικοί με τη χρήση της τεχνολογίας:

Οι μαθητές επιδιώκεται:

Να εξοικειωθούν και να αξιοποιήσουν τη χρήση των ΤΠΕ στη μαθησιακή διαδικασία (διαδίκτυο, επεξεργαστής κειμένου, λογισμικό παρουσιάσεων, λογιστικό φύλλο).

Να συνειδητοποιήσουν την αξία των ΤΠΕ, ως μέσο βελτίωσης της διδασκαλίας και της μάθησης, καθώς επιλύουν προβλήματα πρόσβασης σε ευρύ πεδίο πληροφοριών.

Στόχοι σχετικοί με τις κοινωνικές δεξιότητες (π.χ. διαπραγμάτευση, συνεργασία, διάλογος, ενσυναίσθηση, συμμετοχή σε ομάδα, ανάληψη ρόλων, κ.λ.π.) :

Οι μαθητές επιδιώκεται:

Να αναπτύξουν συνεργατική συμπεριφορά μέσα από την ομαδική διερεύνηση, την αλληλεξάρτηση και συνυπευθυνότητα κατά την επίτευξη των δραστηριοτήτων τους.

Να αντιληφθούν τη σημασία της ισότιμης αντιμετώπισης των διαφορετικών απόψεων, καθώς η εργασία απαιτεί την ανταλλαγή απόψεων στην τελική διατύπωση του κειμένου που θα συντάξουν.

Να εκτιμούν την αξιολόγηση από τον εκπαιδευτικό και τους συμμαθητές τους και να αποτιμούν την ανατροφοδότηση που θα δεχθούν.

Να μάθουν να παρουσιάζουν το υλικό τους με σαφήνεια και πληρότητα, να το οργανώνουν κατά νοηματικές ενότητες.

Να λειτουργήσουν με ενσυναίσθηση στην προσέγγιση των εσωτερικών στοιχείων του ιστορικού υλικού.

5 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΥΛΙΚΟΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

(ενδεικτικά: οργάνωση της τάξης, εκπαιδευτικό υλικό, αξιοποίηση εποπτικών μέσων, λογισμικών και υπηρεσιών των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών, ...)

Η διδασκαλία μπορεί να πραγματοποιηθεί στο χώρο του εργαστηρίου Ιστορίας, στο πλαίσιο του μαθήματος της Ιστορίας Γ' Λυκείου.

Οι μαθητές του τμήματος χωρίστηκαν από την προηγούμενη διδακτική ώρα σε πέντε (05) ομάδες των πέντε (05) ατόμων η κάθε μία (δυναμικό τάξης 25 μαθητές). Οι ομάδες είναι ανομοιογενείς, ώστε να συμμετέχουν και οι αδύναμοι μαθητές. Λαμβάνονται υπόψη και οι προτιμήσεις των μαθητών και το κοινωνιόγραμμα της τάξης. Οι ρόλοι των μαθητών είναι διαφορετικοί και εναλλασσόμενοι: μελετούν το υλικό που τους δόθηκε και προχωρούν στην εκπόνηση των εργασιών τους ώστε να τις παρουσιάσουν στη συνέχεια στη σχολική τάξη.

Εκπαιδευτικό υλικό: Σχολικό εγχειρίδιο, διαδραστικός πίνακας, φωτοτυπίες με πηγές, παρουσίαση με διαφάνειες (power point), φύλλο εργασίας, πίνακας με όρους, ΤΠΕ.

6. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

(περιγραφή διδακτικής μεθοδολογίας π.χ. διερευνητική, ομαδοσυνεργατική, βιωματική, κ.λπ. προσέγγιση, διδακτικές τεχνικές και διδακτικά εργαλεία, πλαίσιο και τεχνικές αξιολόγησης των μαθητών)

Μέθοδος: διερευνητική-ανακαλυπτική προσέγγιση μέσω παραθεμάτων και εικόνων, εστιασμένη στην ενεργητική συμμετοχή και στη βιωματική προσέγγιση του υλικού για την οικοδόμηση της γνώσης, ομαδοσυνεργατική.

Μορφή διδασκαλίας: συνδυασμός σύντομης αφήγησης, προσχεδιασμένου διαλόγου, διερεύνησης.

Η αξιολόγηση από όλους τους μαθητές αλλά και από τον εκπαιδευτικό, αφορά συνολικά την κάθε ομάδα και βασίζεται στα παρακάτω κριτήρια: α) για το περιεχόμενο: αν έχουν εντοπιστεί στο λογισμικό και στις ιστοσελίδες τα σχετικά με το θέμα που εξετάζεται στοιχεία και αν τεκμηριώνονται οι απόψεις. β) για την οργάνωση και δομή των κειμένων: αν υπάρχει λογική αλληλουχία και συνοχή. γ) για την ομαδική εργασία: αν οι εργασίες είναι αποτέλεσμα αμοιβαίας συνεισφοράς και ανταλλαγής απόψεων και αν έχουν αξιοποιηθεί οι δεξιότητες όλων των μαθητών (σε αυτό θα βοηθήσει, επιπλέον, και το σχέδιο δράσης-καθηκόντων που δίνεται στον εκπαιδευτικό) και δ) για τη χρήση των ΤΠΕ: αν έχουν αξιοποιηθεί όλες οι δυνατότητες την ΤΠΕ για την εκπόνηση των εργασιών.

7. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ (ενδεικτικά: περιγραφή δραστηριοτήτων, σταδίων/φάσεων, ενεργειών εκπαιδευτικού και μαθητών)

1. Ολιγόλεπτη συζήτηση αναφερόμενη στην προηγούμενη ενότητα.

2. Αφόρμηση: Ζητάμε από τους μαθητές να σκεφτούν τα είδη των πηγών που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν για να γράψουν την ιστορία του σχολείου τους.

(ενδεικτικά το μητρώο των μαθητριών και των μαθητών, τα πρακτικά συνεδρίασης του συλλόγου διδασκόντων, το ποινολόγιο, τα βιβλία υλικού και οικονομικών, τα επίσημα ημερολόγια των διευθυντών)

3. Παρουσίαση της νέας διδακτικής ενότητας: (Επιλεκτική χρήση από τον διδάσκοντα των γραπτών ή ηλεκτρονικών πηγών που ακολουθούν)

Ο διδάσκων αφηγείται και διατυπώνει ερωτήσεις τις οποίες οι μαθητές καλούνται να απαντήσουν μελετώντας τις πηγές. Διερευνητική-ανακαλυπτική προσέγγιση με αξιοποίηση παραθεμάτων και οπτικού-ηχητικού ή άλλου υλικού, το οποίο θα προβάλει ο διδάσκων ή θα δώσει σε φωτοαντίγραφα και επιπλέον ζητά να τα ταξινομήσουν (άμεσες-έμμεσες, πρωτογενείς-δευτερογενείς πηγές) και να τα διακρίνουν σε επιμέρους είδη (γραπτές πηγές, παραστατικές κ.λπ.). Η προσέγγιση πηγών γίνεται παράλληλα με την αφήγηση-διάλογο σε κατάλληλα σημεία της διδακτικής διαδικασίας. Παράλληλα, επιτυγχάνεται και η γλωσσική εξομάλυνση του περιεχομένου της ενότητας.

- Πώς διακρίνονται οι άμεσες και οι έμμεσες πηγές;

Πηγές της ιστορίας

Πηγές της ιστορίας θεωρούνται: α) τα γραπτά μνημεία, β) η προφορική παράδοση (θρύλοι, μύθοι κτλ.), γ) τα αρχαιολογικά ευρήματα και τα μνημεία τέχνης (κτίσματα, διάφορα

αντικείμενα, έργα τέχνης κτλ.) και δ) το οπτικοακουστικό και ηλεκτρονικό υλικό (φωτογραφίες, κινηματογραφικές ταινίες ντοκιμαντέρ, διαδίκτυο).

Οι πηγές διακρίνονται σε άμεσες και έμμεσες. Οι άμεσες πηγές αποτελούν μέρος της ίδιας της ιστορικής πραγματικότητας και αποτελούν αυθεντικές μαρτυρίες (π.χ. κείμενα συνθηκών, νομοθεσίες, έγγραφα, νομίσματα, αρχαιολογικά μνημεία, οπτικοακουστικό υλικό) ενώ οι έμμεσες πηγές εκφράζουν την υποκειμενική γνώμη του συγγραφέα τους. (π.χ. ιστοριογραφίες, χρονογραφίες, απομνημονεύματα, έργα λογοτεχνίας κ.ά)

Κολιόπουλος, Ι., Σβολόπουλος, Κ., Χατζηβασιλείου, Ευ., Νημάς, Θ., Σχολινάκη-Χελιώτη, Χ., Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου (από το 1815 έως σήμερα), Γ' τάξη Γενικού Λυκείου και Δ' τάξη Εσπερινού Λυκείου Γενικής Παιδείας, (βιβλίο του εκπαιδευτικού), Αθήνα: ΟΕΔΒ, 9.

- Ποιες δυσκολίες συναντά ο ιστορικός κατά τη διάρκεια της μελέτης του ιστορικού γεγονότος και τη διαδικασία ελέγχου της αξιοπιστίας των πηγών;

Η αξιοπιστία των πηγών

Ο Θουκυδίδης επισημαίνει τη δυσκολία αναζήτησης της αλήθειας, γιατί δεν είναι αξιόπιστες όλες οι πηγές. Άλλες είναι πλαστές, άλλες επηρεάζονται από προσωπικές συμπάθειες ή αντιπάθειες του συντάκτη τους ή από τις φιλοδοξίες και τα συμφέροντά του ή ακόμα και από την ιδεολογία του.

Καὶ ὅσα μὲν λόγῳ εἶπον ἕκαστοι ἢ μέλλοντες πολεμήσειν ἢ ἐν αὐτῷ ἤδη ὄντες, χαλεπὸν τὴν ἀκρίβειαν αὐτὴν τῶν λεχθέντων διαμνημονεῦσαι ἦν ἐμοί τε ὣν αὐτὸς ἤκουσα καὶ τοῖς ἄλλοθεν ποθεν ἐμοὶ ἀπαγγέλλουσιν· ὡς δ' ἂν ἐδόκειν ἐμοὶ ἕκαστοι περὶ τῶν αἰεὶ παρόντων τὰ δέοντα μάλιστ' εἶπεῖν, ἐχομένῳ ὅτι ἐγγύτατα τῆς ξυμπάσης γνώμης τῶν ἀληθῶς λεχθέντων, οὕτως εἴρηται. τὰ δ' ἔργα τῶν πραχθέντων ἐν τῷ πολέμῳ οὐκ ἐκ τοῦ παρατυχόντος πυνθανόμενος ἠξίωσα γράφειν, οὐδ' ὡς ἐμοὶ ἐδόκει, ἀλλ' οἷς τε αὐτὸς παρῆν καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ὅσον δυνατόν ἀκριβεῖα περὶ ἐκάστου ἐπεξελθών. ἐπιπόνως δὲ ἠυρίσκετο, διότι οἱ παρόντες τοῖς ἔργοις ἐκάστοις οὐ ταῦτ' ἀπερὶ τῶν αὐτῶν ἔλεγον, ἀλλ' ὡς ἐκατέρων τις εὐνοίας ἢ μνήμης ἔχοι.

Θουκυδίδου Ξυγγραφή, Βιβλίο Ι, κεφ. 22.

Και όσους λόγους εκφώνησε ο καθένας, είτε κατά την προετοιμασία είτε κατά τη διάρκεια του πολέμου, ήταν δύσκολο να αποδοθεί η ακρίβεια τους και για όσα ο ίδιος άκουσα και όσα ανακοινώθηκαν σε μένα από άλλους, που τα άκουσα σε διαφορετικά μέρη. Έτσι τους έχω γράψει, όπως κατά τη γνώμη μου ο καθένας ρήτορας ήταν φυσικό να μιλήσει πιο κατάλληλα για την περίσταση και με το να ακολουθώ όσο το δυνατόν πιο πιστά τη γενική έννοια αυτών που πραγματικά λέχθηκαν. Τα γεγονότα του πολέμου θεώρησα σωστό να γράψω όχι

λαμβάνοντας πληροφορίες από τον πρώτο τυχόντα ούτε όπως φαινόταν σε μένα σωστά, αλλά υποβάλλοντας σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο έλεγχο και για όσα ήμουν παρών και για όσα μου ανέφεραν άλλοι. Αυτό πολύ δύσκολα βρίσκονταν, γιατί οι αυτόπτες μάρτυρες δεν μιλούσαν για αυτά με τον ίδιο τρόπο, αλλά ανάλογα τη μνήμη τους ή τη συμπάθειά τους προς τον ένα ή τον άλλο αντίπαλο..

Θουκυδίδου Ξυγγραφή, Βιβλίο Ι, κεφ. 22, μτφρ. Γιώργος Θώδης.

α) Ερμηνευτική προσέγγιση με αφήγηση και κατευθυνόμενο διάλογο.

1. Να επισκεφτείτε τη <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-11167> (Οι μορφές και τα είδη των ιστορικών πηγών). Αφού μελετήσετε το υλικό για τη διάκριση των διαφορετικών μορφών και ειδών των ιστορικών πηγών, να αναγνωρίσετε τις διαφοροποιήσεις μεταξύ των τεκμηρίων του ιστορικού παρελθόντος.

Στη συνέχεια, να κάνετε τη δραστηριότητα εξάσκησης στη διάκριση της μορφολογίας ιστορικών πηγών, μέσα από περιπτώσεις παραδειγμάτων διαφορετικών ιστορικών θεμάτων της νεότερης και σύγχρονης ελληνικής ιστορίας.

2. Να επισκεφτείτε τη <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-11170> (Η διεύρυνση της έννοιας της ιστορικής πηγής). Αφού μελετήσετε το υλικό για τη διεύρυνση της έννοιας της ιστορικής πηγής στο πλαίσιο της σύγχρονης ιστοριογραφίας να αναγνωρίσετε τις διαφορετικές μορφές και τα είδη των ιστορικών πηγών ανά θεματική κατηγορία.

Στη συνέχεια, να εξασκηθείτε στη διάκριση της μορφολογίας ιστορικών πηγών, με την καταγραφή παραδειγμάτων διαφορετικών ιστορικών θεμάτων της νεότερης και σύγχρονης ιστορίας.

β) Διαγραμματική παρουσίαση περιεχομένου παράλληλα με την ερμηνευτική προσέγγιση

Να επισκεφτείτε την ηλεκτρονική διεύθυνση του Εθνικού Τυπογραφείου <http://www.et.gr/> και να αναζητήσετε το ΦΕΚ 70Α/7-5-2019. Στο συγκεκριμένο φύλλο, υπάρχει ο Νόμος 4610 (Συνέργειες Πανεπιστημίων και Τ.Ε.Ι., πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, πειραματικά σχολεία, Γενικά Αρχεία του Κράτους και λοιπές διατάξεις). Να αναζητήσετε στο άρθρο 160 με τίτλο Αρχείο και αρχειακό υλικό, τι είναι Αρχείο και τι περιλαμβάνει το αρχειακό υλικό.

Στη συνέχεια, να μελετήσετε το άρθρο 161 με τίτλο Δημόσια αρχεία και να δημιουργήσετε ένα υπολογιστικό φύλλο με τη διάκριση σε κατηγορίες των δημοσίων αρχείων.

γ) Διερευνητική διαδικασία με την αξιοποίηση παραθεμάτων, εικόνων και πινάκων (πηγών άντλησης πληροφοριών)

1. Να επισκεφτείτε τη <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-9571> (το Ανατολικό ζήτημα). Να μελετήσετε τις πηγές που δίνονται: μια γελοιογραφία της εποχής, ένα απόσπασμα βίντεο από το αρχείο της ΕΡΤ, καθώς και δύο σύγχρονες ιστοριογραφικές πηγές και να απαντήσετε στις δραστηριότητες.

2. Να επισκεφτείτε τη <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/11212> (Διακρίνω πρωτογενείς και δευτερογενείς ιστορικές πηγές για την Ελληνική Επανάσταση). Να μελετήσετε τις πηγές με θέματα από την ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης, με σκοπό τη διάκριση του πρωτογενούς και δευτερογενούς χαρακτήρα τους. Να απαντήσετε στις δραστηριότητες για τη διάκριση του πρωτογενούς και δευτερογενούς χαρακτήρα των ιστορικών πηγών και να συσχετίσετε τις επιλογές σας στη βάση του συγκεκριμένου ιστορικού ερωτήματος.

3. Να επισκεφτείτε τη <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-11174> (Μορφολογία των ιστορικών πηγών. Δυνατότητες και αδυναμίες). Να μελετήσετε το υλικό και να απαντήσετε στις προτεινόμενες δραστηριότητες, με σκοπό να εξασκηθείτε στη διάκριση της μορφολογίας ιστορικών πηγών και να διακρίνετε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε κατηγορίας πηγών.

Ειδικότερα, δίνονται: ένα αρχαιολογικό εύρημα (Χρυσό περιδέραιο), μια βραχογραφία (σκηνή κυνηγιού σπηλαίου *Cavalls*, αναπαραγωγή του μουσείου *Valltorta*), ένα νόμισμα (σόλιδος Ιουστινιανού Α'), ένα σχολικό εγχειρίδιο (σχολικό βιβλίο Ιστορίας Α' Γυμνασίου), ένα κρατικό έγγραφο (σελίδα εγγράφου του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου προς το Υπουργείο Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας, 20-5-1940), ένα ημερολόγιο (Δημήτριος Λουκάτος, Οπλίτης στο Αλβανικό Μέτωπο), κινηματογραφικά επίκαιρα (Το έπος του 1940) και ένα τραγούδι (Η Σμύρνη κι αν ικάηκε) και ζητείται να συμπληρωθούν τα παρακάτω:

Σημειώνω τη μορφή κάθε ιστορικής πηγής

Σημειώνω το ιδιαίτερο είδος κάθε ιστορικής πηγής

Καταγράφω επιμέρους θέματα τα οποία αναδεικνύονται με μεγαλύτερη έμφαση με την αξιοποίηση ιστορικών πηγών της συγκεκριμένης μορφής.

Καταγράφω ιστορικά ερωτήματα για την απάντηση των οποίων μπορώ να αξιοποιήσω ιστορικά τεκμήρια της συγκεκριμένης μορφής.

Σημειώνω τα μειονεκτήματα και τις αδυναμίες της συγκεκριμένης μορφής

Σημειώνω τα πλεονεκτήματα και τις δυνατότητες της συγκεκριμένης μορφής

4. Να επισκεφτείτε τη <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-11145> (οδηγός ανάγνωσης των ιστορικών πηγών) και αφού μελετήσετε τις τέσσερις, διαφορετικού είδους, ιστορικές πηγές να υλοποιήσετε τις σχετικές διδακτικές δραστηριότητες.

8. ΠΙΘΑΝΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ - ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΣΕΝΑΡΙΟΥ (π.χ. στην περίπτωση συνθηκών εξ αποστάσεως εκπαίδευσης)

1. Η καταστροφή της Σμύρνης (1922)

Τι είδους πηγές έχουν στη διάθεσή τους οι ιστορικοί σήμερα για να μελετήσουν την καταστροφή της Σμύρνης (Μεγάλη Πυρκαγιά) το Σεπτέμβριο του 1922 και τις πολιτικές εξελίξεις που δρομολογήθηκαν πριν και μετά;

Α. Προβολή φωτογραφιών σχετικών με την Μεγάλη Πυρκαγιά και πρωτοσέλιδων εφημερίδων της εποχής.

Πρόσφυγες συνωστίζονται στην προκυμαία της Σμύρνης για να γλιτώσουν από τη φωτιά (1922)

Θύματα στην προκυμαία της Σμύρνης

Η Καταστροφή της Σμύρνης, φωτογραφία από ιταλικό πλοίο

ΑΝΤΙ ΑΙΜΑΤΟΣ ΧΥΜΟΣ ΛΑΧΑΝΩΝ

Αναγνώστες. Ἡ ἀπογευματινὴ συνάβη φθός «ἡρωταύουσα» οὐδένα κομματικὸν ἔχουσα λόγον, νὰ μεγαθυρῇ τὴν συμφορὰν, ἐνθυμοῖσθε χθὲς τὰ ἐξῆς:

«Κατέπλευσε τὴν μεσημέριαν σήμερον εἰς Πειραιᾶ ἐκ Σμύρνης Ἀμερικανικὸν ἀντιτορπιλικὸν, τοῦ ὁποῖου ἐπέβαινον ὁ ἐν Σμύρῃ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἀμερικῆς κ. Χόρτον, Ἀμερικανοὶ δημοσιογράφοι καὶ ἄλλοι Ἀμερικανοὶ ὑπῆκοι.

«Κατὰ τὰς ἀρτηγῆσεις τινῶν ἐκ τῶν ἀρχόντων εἶνε φοικῶδη τὰ ὄργανα τὰ τελοῦμενα ἐν Σμύρῃ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν Γαλλικῶν καὶ Ἰταλικῶν ἀρχόντων.

«Τὰ καταστήματα ἐν Σμύρῃ διηρηγῆσαν ὑπὸ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν Κεραλικῶν, οἱ δὲ Ἕλληνας καὶ Ἀρμένιοι ἐλογχίζοντο καὶ ἐτυφεκίζοντο εἰς τοὺς δρόμους.

«Συνεστήθησαν ἐκτακτὰ στρατιωτικὰ, τὰ ὁποῖα τυφεκίζον πάντας τοὺς ὑπερηγῆσαντας εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν, ὡς στασιαστὰς. Ἡ κατηγορία εἶνε ἐντελὴς τυπικὴ ἐν προκατακείμενῳ. Διὰ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην ἀρκεῖ μόνον τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ δικαζόμενοι ὑπερήσαν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν.

Οἱ Κεραλικοὶ ἐπυρπόλησαν τὴν Ἀρμενικὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν συνοικίαν. Χθὲς τὸ ἀπόγευμα ὅταν ἀπέπλευσε τὸ ἀμερικανικὸν ἀντιτορπιλικὸν τὸ πῦρ κατήργητο πρὸς τὴν παραλίαν καὶ ἡ πόλις τῆς Σμύρνης ἐκαλύπτετο ἀπὸ ταραχίας φλόγας.

«Ὁ Ἀρμένιος Μητροπολίτης Σμύρνης διεσώθη ἐπὶ συμμαχικοῦ πολεμικοῦ. Ὁ Ἕλλην ὁμοῦς Μητροπολίτης καὶ ὁ ἐκ τῶν προστάτων κ. Τσαούσηλος ἀπῆλθον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν διὰ νυκτὸς καὶ ὑπάρχει ἡ πληροφορία ὅτι ἐτυφεκίσθησαν.

Εἰς τὰς ἐδοὺς τελοῦνται φοικτὰ ὄργανα. Εἰς τὴν παραλίαν τῆς Σμύρνης ἐπίσης. Ἐντὸς μιᾶς φορτηγίδος ρομυλοκωμῆνης εἰς τὰ ἀνοικτὰ ὑπὸ ἀμερικανικοῦ ρομυλοκοῦ εἶχον καταφύγει γυναίκα καὶ ἄρρεν. Οἱ Κεραλικοὶ καταφθάσαντες τὴν φορτηγίδα τὰ κατέσφαξαν ἅπαντα.

Μετὰ ἄλλων ἐφρονέθησαν ὑπὸ τῶν ὄρδων τοῦ Κεμάλ δ διεσυντῆς τοῦ ἀγγλικοῦ ταχυδρομείου Σμύρνης Οὐλλκιντες καὶ ὁ διεσυντῆς τοῦ ἀγγλικοῦ Κέντρου ἐφοδισμοῦ Γκρήκουϊτς.

νοῦς λογοκριτικῆς ψαλίδος. Ὅλα διεδέσκοντο, ὅτι μόνον Ἕλληδες κρατοῦσα τὸ ὄπλον ἂν νὰ χεῖρας, ἐκδικητρία καὶ τιμὰ, θὰ δώσῃ τὴν ἀνδρωσύνην, τὴν διεσώσῃ καὶ τὴν νίκην καὶ αὐτοὶ συμπληροῦντες τὸ ἔργον τῶν ὁλοφόνων καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος ἀφοπλίζουσιν αὐτὴν πέμποντες «εἰς τὰς ἐστίας τῶν» ὅλους ἐκείνους, οἵτινες μετ' ὀλίγον θὰ κατανήσῃσι τὸ μέγεθος τοῦ κακοῦ ὅπερ δε ἀπράξαν κατὰ τῆς μητρὸς πατρίδος. Οὕτε νὰ ὀργισθῶμεν λοιπὸν ἐξ ἐθνικῆς ὕδρεως, δὲν γνωρίζομεν πλέον; Φανταζόμεθα, ὅτι ὁ λαὸς τελεῖ ὑπὸ τὴν κατάπληξιν τῆς παρ' οὐδεὶος ἀναμνησμένης ἀτυχίας. Ἡ ψυχολογία τῆς ἀδρανείας τῶν εἶνε τὸ αἰσθητικὸν τῆς φρόνης ἐνώπιον τρομεροῦ ὁραματισμοῦ. Ἀλλ' οἱ κεκλημένοι νὰ τὸν κυβερνώσι δὲν ἔχουσι δικαίωμα νὰ καταπλήσῃσιν. Τῆς πρώτης δ' ἐμφανίσεως τῶν ἔργων εἶνε αἱ σφαγαὶ, αἱ ἐθνώσεις, αἱ ἀτιμώσεις, ἀφοῦ συμπληροῦντες τὸ ἔργον τοῦ ψυχικοῦ ἀφοπλισμοῦ τῆς χώρας συνεπλήρωναν καὶ τὸ ἔργον τῆς φυγῆς ἀπολύοντες τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ τοὺς ἐπικυκλῶντας ἀτυχεῖς

στρατιώτας τοὺς ἀνεπιγνώτως ἰενομένους ὄργανα τῆς καταστροφῆς. Ἐὰν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ὑπῆρχεν ἡ φωνὴ τῆς ψυχῆς καλουσά πρὸς περίσσωσιν, δὲν θὰ ὑπῆρχον τὰ νέα θύματα. Ἀλλὰ τυλαχίστον τῶρα δε ἐκδικήσωμεν τὸν ἔθνον ἐκείνων θάνατον καὶ τὴν ἀτίμωσιν τοῦ ἔθνους. Ἀς ἀνακτῇ σῶμεν τυλαχίστον τὸ συναίσθημα τῆς ὀργῆς τοῦ βλέποντος ὑδροζομένην τὴν τιμὴν τοῦ ἔθνους οἴκου. Ὅλων δ' ἡμῶν οἶκος προστάτης ἡ πατρίς. Ἐραῖα τοῦ οἴκου τοῦτον μετὸ πᾶσι κατὰκείνται συντριβεῖσαι. Ἐντὸς τῶν πυλῶν ὁ ἐχθρὸς καὶ πρόρριζα κλονίζεταὶ ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα εἰς ὃ ἐστεγάζετο ἀλευθέρως καὶ ὑπόδουλος καὶ ἐπικυκλῶντος Ἑλληνικὸς λαὸς. Ἐλθετε οἱ ἀγαθοί. Ἐκρηύξατε πανταχοῦ τὸ ἐὺαγγέλιον τῆς τιμῆς καὶ τῆς σωτηρίας. Εἶνε κρίμα νὰ χυθῇ διὰ παντὸς τιμὴ, δόξα καὶ ἡ ὕλη ὑπερβῇς ἐνὸς ἔθνους, δεύει χυθίντος τοῦ ἐθνοῦς αἵματος τῶν προμαχῶν ἀφῆθη χυμὸς λαχάνων νὰ κινή τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν αὐτῶν τοῦ κυβερνοῦν.

Πρωτοσέλιδο τῆς εφημερίδας «Ἀθῆναι», 2 Σεπτεμβρίου 1922 «Ἀντί Αἵματος Χυμὸς Λαχάνων».

Πρωτοσέλιδο της εφημερίδας «Ελεύθερο Βήμα», 2 Σεπτεμβρίου 1922.

Β. Προβολή αποσπάσματος από κινηματογραφική ταινία σχετική με το γεγονός

<https://www.youtube.com/watch?v=iAK4n0kIOpM>

«Η καταστροφή της Σμύρνης 1922» του Νίκου Κούνδουρου

Η ταινία του Νίκου Κούνδουρου αναφέρεται στην πυρπόληση και καταστροφή της Σμύρνης της Μικράς Ασίας και την γενοκτονία των Ελλήνων κατοίκων της, στις 14 Σεπτεμβρίου 1922, από τους νεότουρκους του Κεμάλ, με σκοπό την ίδρυση του σύγχρονου τουρκικού κράτους.

Προβολή αποσπάσματος από ντοκιμαντέρ σχετικό με το γεγονός

<https://www.youtube.com/watch?v=a-qBpCvvHd0>

Η Μικρασιατική Καταστροφή (ΕΡΤ1)

Ντοκιμαντέρ «Η Μικρασιατική Καταστροφή» σε σκηνοθεσία Πόπης Αλκουλή και παραγωγή ΕΡΤ1 1982

Γ. Ανάγνωση αποσπάσματος από βιβλία (επιστημονικά, λογοτεχνικά κ.ά.) ή δημοσιεύματα σχετικά με το γεγονός.

Ενδεικτικά ο διδάσκων μπορεί να επιλέξει ανάμεσα από τα παρακάτω βιβλία:

Σμύρνη 1922 – Η καταστροφή μιας πόλης, Marjorie Housepian Dobkin, εκδόσεις Παπαδόπουλος,

Χαμένος Παράδεισος, Τζάιλς Μίλτον, εκδόσεις Μίνωας,
Το αηδόνι της Σμύρνης, Ειρένα Ιωαννίδου – Αδαμίδου, εκδόσεις Διόπτρα,
Η μεγάλη φωτιά, Λου Γιουρενεκ, εκδόσεις Ψυχογιός,
Ματωμένα χώματα, Διδώ Σωτηρίου, εκδόσεις Κέδρος
Η ιστορία ενός αιχμαλώτου, Στρατής Δούκας, εκδόσεις Κέδρος
Μέσα στις φλόγες, Διδώ Σωτηρίου, εκδόσεις Κέδρος
Νούμερο 31328, Ηλίας Βενέζης, εκδόσεις Εστία
Το Αϊβαλί: Η πατρίδα μου, Φώτης Κόντογλου, εκδόσεις Άγκυρα
Η Αρχόντισσα της Σμύρνης, Θάνος Κονδύλης, εκδόσεις Ψυχογιός

ή το αφιέρωμα της Καθημερινής (22/11/2009):

https://www.kathimerini.gr/resources/toolip/doc/2019/02/26/1922_08_27_a.pdf

Οι μαθητές με βάση τις φωτογραφίες και τη βοήθεια του καθηγητή τους θα αναγνωρίσουν το ιστορικό γεγονός και στη συνέχεια θα συγκρίνουν τις πηγές με βάση τη χρονική απόσταση από το γεγονός.

2. Μελέτη μαθησιακών αντικειμένων από το Φωτόδεντρο.

- <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-11159>

Διερευνητική δραστηριότητα ανάγνωσης οπτικοακουστικών ιστορικών πηγών, με την αξιοποίηση οδηγού μελέτης και επεξεργασίας, για την κατανόηση της φύσης των οπτικοακουστικών ιστορικών πηγών και την παιδαγωγική αξιοποίησή τους, στο πλαίσιο της ιστορικής εκπαίδευσης. Το μαθησιακό αντικείμενο δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να αξιοποιήσουν τον οδηγό «ανάγνωσης» των οπτικοακουστικών ιστορικών πηγών, ο οποίος εξειδικεύεται σε επιμέρους βήματα - στάδια, τα οποία είναι αλληλένδετα μεταξύ τους και αποσκοπούν στην πρόσληψη των οπτικοακουστικών ιστορικών πηγών ως τεκμηρίων (μαρτυριών).

Οι δραστηριότητες με την αξιοποίηση τριών οπτικοακουστικών ιστορικών πηγών ως παραδειγμάτων μελέτης, εξειδικεύονται σε επιμέρους βήματα - στάδια, τα οποία εμπλέκουν τους μαθητές στην ανάγνωση των οπτικοακουστικών ιστορικών πηγών στη σχολική πράξη, καθώς τους δίνουν τη δυνατότητα να διακρίνουν τις επιμέρους διαδικασίες και να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι διαδικασίες αυτές προβάλλονται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις πρωτογενούς ιστορικού υλικού.

- <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-11162>

Διερευνητική δραστηριότητα ανάγνωσης ηλεκτρονικών ιστορικών πηγών, με την αξιοποίηση οδηγού μελέτης και επεξεργασίας, για την κατανόηση της φύσης των ηλεκτρονικών ιστορικών πηγών και την παιδαγωγική αξιοποίησή τους, στο πλαίσιο της ιστορικής εκπαίδευσης.

Η διαδραστική δραστηριότητα μελέτης και επεξεργασίας ηλεκτρονικών ιστορικών πηγών, με την αξιοποίηση ειδικού οδηγού «ανάγνωσης», αποτελεί αυτόνομο μαθησιακό αντικείμενο, το οποίο προσομοιώνει τον τρόπο εργασίας των ιστορικών στο πλαίσιο της γνωστικής μαθητείας. Οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να εμπλακούν με δραστηριότητες ανάγνωσης ηλεκτρονικών ιστορικών πηγών,

<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-11158>

Διερευνητική δραστηριότητα ανάγνωσης οπτικών ιστορικών πηγών, με την αξιοποίηση οδηγού μελέτης και επεξεργασίας, για την κατανόηση της φύσης των οπτικών ιστορικών πηγών και την παιδαγωγική αξιοποίησή τους, στο πλαίσιο της ιστορικής εκπαίδευσης. Στόχοι του μαθησιακού αντικειμένου είναι η καλλιέργεια δεξιοτήτων διερευνητικής μάθησης και η οικοδόμηση της ιστορικής γνώσης. Το μαθησιακό αντικείμενο δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να αξιοποιήσουν τον οδηγό «ανάγνωσης» των οπτικών ιστορικών πηγών, ο οποίος εξειδικεύεται σε επιμέρους βήματα - στάδια, τα οποία είναι αλληλένδετα μεταξύ τους και αποσκοπούν στην πρόσληψη των οπτικών ιστορικών πηγών ως τεκμηρίων (μαρτυριών). Μέσα από τη μελέτη τριών, διαφορετικού είδους, οπτικών ιστορικών πηγών και την υλοποίηση σχετικών διδακτικών δραστηριοτήτων, το μαθησιακό αντικείμενο συμβάλλει, επίσης, στη διαμόρφωση των κατάλληλων νοητικών διαδικασιών και την άρθρωση των απαραίτητων ερμηνευτικών σχημάτων.

- <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-11146>

Διερευνητική δραστηριότητα ανάγνωσης ιστορικών πηγών, με την αξιοποίηση οδηγού μελέτης και επεξεργασίας, για την κατανόηση της φύσης των ιστορικών πηγών και την παιδαγωγική αξιοποίησή τους, στο πλαίσιο της ιστορικής εκπαίδευσης. Στόχοι του μαθησιακού αντικειμένου είναι η καλλιέργεια δεξιοτήτων διερευνητικής μάθησης και η οικοδόμηση της ιστορικής γνώσης. Το μαθησιακό αντικείμενο δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να αξιοποιήσουν τον συνολικό οδηγό της τριπλής «ανάγνωσης» των ιστορικών πηγών, οι οποίες είναι αλληλένδετες μεταξύ τους.

9 . ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

Κολιόπουλος, Ι., Σβολόπουλος, Κ., Χατζηβασιλείου, Ευ., Νημάς, Θ., Σχολινάκη-Χελιώτη, Χ.,
Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου (από το 1815 έως σήμερα), Γ' τάξη
Γενικού Λυκείου και Δ' τάξη Εσπερινού Λυκείου Γενικής Παιδείας, (βιβλίο του

εκπαιδευτικού), Αθήνα: ΟΕΔΒ

Encyclopédie de la Pléiade, *Ιστορία και μέθοδοί της*, (1979), *Τόμος Α' Γενικά προβλήματα*
(μετάφραση Ε. Στεφανάκη), Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

Encyclopédie de la Pléiade, *Ιστορία και μέθοδοί της*, (2007), *Τόμος Β/1 Παραδοσιακές*
βοηθητικές επιστήμες, Εικονιστικές μαρτυρίες (μετάφραση Α. Καραστάθη), Αθήνα:
Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

Encyclopédie de la Pléiade, *Ιστορία και μέθοδοί της*, (2003), *Τόμος Β/2 Παραδοσιακές*
βοηθητικές επιστήμες, Γραπτές μαρτυρίες (μετάφραση Ε. Στεφανάκη), Αθήνα:
Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

Encyclopédie de la Pléiade, *Ιστορία και μέθοδοί της*, (1988), *Τόμος Β/3 Πρόσφατα μέσα μαζικής*
επικοινωνίας, Καταγραμμένες μαρτυρίες, Νέοι προσανατολισμοί (μετάφραση Ε.

Στεφανάκη), Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

<http://www.gak.gr/index.php/el/>

<http://photodentro.edu.gr>

<http://hdl.handle.net/10795/1726>

<https://www.lifo.gr/culture/arxaiologia/mesa-sta-genika-arheia-toy-kratoys-oli-i-istoria-tis-elladas-se-ena-ktirio>

10 . ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Φύλλα εργασίας (που θα δοθούν σε μαθητές και μαθήτριες)

Ι. Φύλλο εργασίας

1. Να επισκεφτείτε τη <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-1362>

και να απαντήσετε στο κουίζ των πέντε ερωτήσεων (σειροθέτησης, πολλαπλών επιλογών, σωστού - λάθους), με θέμα τη μελέτη της Ιστορίας. Στόχος του μαθησιακού αντικειμένου είναι να δοκιμάσουν οι μαθητές τις γνώσεις τους σχετικά με το έργο του ιστορικού, τους

τρόπους αντικειμενικής και αμερόληπτης μελέτης της Ιστορίας, καθώς και το αντικείμενο της ιστορικής έρευνας.

2. Να αντιστοιχίσετε τα στοιχεία της Α' στήλης με τα δεδομένα της στήλης Β'.

Α. Άμεση πηγή	1. νόμισμα
	2. ιστοριογραφία
	3. λογοτεχνικό έργο
	4. συνθήκη
	5. χρονογραφία
	6. αρχαιολογικό μνημείο
	7. απομνημονεύματα
Β. Έμμεση πηγή	8. νομοθεσία

3. Να επισκεφτείτε τη <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-11157> (Οδηγός ανάγνωσης των γραπτών ιστορικών πηγών). Να μελετήσετε τις τρεις, διαφορετικού είδους, γραπτές ιστορικές πηγές και να υλοποιήσετε τις σχετικές διδακτικές δραστηριότητες.

Οι δραστηριότητες αναφέρονται: α) στην αρχική παρατήρηση της ιστορικής πηγής, με την καταγραφή του είδους, του θέματος και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της, β) στη μελέτη των επιμέρους στοιχείων της ιστορικής πηγής που αναφέρονται ή υπονοούνται, γ) στην κατανόηση του ευρύτερου ιστορικού πλαισίου δημιουργίας και αναφοράς της ιστορικής πηγής και του ιδιαίτερου ρόλου του δημιουργού της, δ) στην αξιοποίηση της πηγής για την κατανόηση του ιστορικού θέματος και την απάντηση πιθανών ιστορικών ερωτημάτων.

II. Φύλλο εργασίας

- **Ποια η ερμηνεία που έδωσαν στην έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας οι εικονομάχοι και ποια οι εικονολάτρες; Ποιο χαρακτηριστικό της μεσαιωνικής νοοτροπίας αποκαλύπτουν οι συγκεκριμένες ερμηνείες; Να εντοπίσετε την πολυπρισματικότητα της συγκεκριμένης πηγής.**

Η έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας και η έναρξη της εικονομαχίας

Τον ίδιο χρόνο (726), το καλοκαίρι, ανέβρασε η θάλασσα και σαν από καμίνι σηκώθηκε ατμός από το βυθό ανάμεσα στη Θήρα και τη Θηρασία . Αυτό κράτησε κάμποσες μέρες. Στο μέσο αυτό της φοβερής φωτιάς σχηματίστηκε ένα νέο νησί που συνενώθηκε με το νησί Ιερά. Όπως

η Θήρα και η Θηρασία, έτσι και το νεοσχημάτιστο νησί όφειλε τη γένεσή του στην έκρηξη του ηφαιστείου και δημιουργήθηκε στη διάρκεια της βασιλείας του αντίχριστου Λέοντος. Ο αυτοκράτορας εξήγησε αυτό το σημάδι της θείας οργής εναντίον του με τρόπο ευνοϊκό για τον εαυτό του και σήκωσε ακόμη πιο αναίσχυντο πόλεμο εναντίον των αγίων και σεπτών εικόνων. Και ο λαός της Βασιλεύουσας εξαιτίας της απέραντης λύπης του για τις καινοφανείς διδασκαλίες προσπάθησε να επιτεθεί και να σκοτώσει τους στρατιώτες του αυτοκράτορα που καθαίρεσαν την εικόνα του Χριστού στη Χαλκή Πύλη. Και τότε πολλοί από αυτούς τιμωρήθηκαν για την ευσέβειά τους με ακρωτηριασμούς, μαστιγώσεις, εξορίες και πρόστιμα και ιδιαίτερα οι αριστοκράτες και επιφανείς.

Θεοφάνης, Χρονογραφία, έκδ. C. de Boor, τόμ. 1, Λειψία 1883, 404-405

- **Πόσα και ποια στάδια περιλάμβανε η «τελετή της περιβολής»; Συμβουλευτείτε το σχετικό παράθεμα και την εικόνα. Να συγκρίνετε τις πληροφορίες της γραπτής και της οπτικής πηγής.**

Το φεουδαρχικό συμβόλαιο

Στα μέσα του Απριλίου, μια Πέμπτη (του έτους 1127) δόθηκε όρκος υποταγής στον κόμη της Φλάνδρας, ως έκφραση σεβασμού και πίστης, με την τάξη που θα ιστορήσουμε στη συνέχεια. Πρώτα έκαναν όρκο έτσι: ο κόμης ρωτούσε τον μέλλοντα υποτελή αν θέλει ανεπιφύλακτα να γίνει ακόλουθος του και εκείνος απαντούσε "θέλω". Ύστερα αδελφώνονταν μ' έναν ασπασμό ενώ ο υποτελής είχε βάλει τα χέρια του στα χέρια του κόμη. Σ' ένα δεύτερο στάδιο ο υποτελής έταζε αφοσίωση στον τελετάρχη του κόμη μ' αυτά τα λόγια: "Ορκίζομαι στην πίστη μου ότι από αυτή τη στιγμή θα είμαι πιστός στον κόμη Γουλιέλμο και θα κρατήσω τον όρκο μου σε κάθε περίπτωση, με καλή πίστη και χωρίς δόλο". Σ' ένα τρίτο στάδιο ο υποτελής ορκιζόταν το ίδιο στα ιερά λείψανα των αγίων. Μετά το μέρος αυτό της τελετής ο κόμης με τη ράβδο, που κρατούσε στα χέρια του, έκανε τη βεβαίωση της περιβολής του αξιώματος σε όλους εκείνους που έταξαν σ' αυτόν πίστη και σεβασμό και πήραν όρκο, με τον τρόπο που ιστορήσαμε.

Απόσπασμα από το έργο του χρονογράφου Galbert de Bruges, *Ιστορία του φόνου του Καρόλου του Καλού, κόμη της Φλάνδρας*.

Ο όρκος πίστης και υποταγής (Homagium). Ο υποτελής βάζει τα όνο χέρια του στα χέρια του φεουδάρχη. Από μια τελετή περιβολής. Μικρογραφία τον 13ου αι. Αρχεία Διαμερίσματος Ανατολικών Πυρηναίων. Perpignan.

Άσκηση ανάπτυξης - εμπάθουσας:

Συνοπτική καταγραφή πηγών, γραπτών και μη, μιας ιστορικής περιόδου

Να επισκεφτείτε τη <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-11213>

(διακρίνω πρωτογενείς και δευτερογενείς ιστορικές πηγές για τις συνθήκες διαβίωσης στην Κατοχή). Να απαντήσετε στις δραστηριότητες για τη διάκριση του πρωτογενούς και δευτερογενούς χαρακτήρα των ιστορικών πηγών και να συσχετίσετε τις επιλογές σας στη βάση του συγκεκριμένου ιστορικού ερωτήματος.

Ασκήσεις για το σπίτι

- Εργασία σχετικά με την ίδρυση των ΓΑΚ το 1914 και τη συνεισφορά τους στην ελληνική ιστοριογραφία και στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης.

Το 2014 συμπληρώθηκαν 100 χρόνια από την ίδρυση των Γενικών Αρχείων του Κράτους (Γ.Α.Κ.). Πραγματοποιήθηκε έκθεση με τίτλο *100 χρόνια Γενικά Αρχεία του Κράτους, 500 χρόνια Ιστορίας*.

Να πλοηγηθείτε στον ιστοχώρο των ΓΑΚ, <http://www.gak.gr/index.php/el/> και να αναζητήσετε τον κατάλογο της παραπάνω έκθεσης στο: http://www.gak.gr/media_files/downloads/Periexomeno-all/7_Parousiaseis/Ebook_100_.pdf

(Πληροφορίες: Η πρώτη ενότητα απαρτίζεται από επιλεγμένα τεκμήρια της συλλογής χειρογράφων και της συλλογής χαρακτηριστικών των ΓΑΚ.

Μέσα από επιλεγμένα τεκμήρια παρουσιάζονται όψεις του Αγώνα για την Ανεξαρτησία (1821–1827), οι προσπάθειες για τη θεμελίωση του νέου ελληνικού κράτους κατά τη διακυβέρνηση του Ιω. Καποδίστρια (1828-1832), η περίοδος της βασιλείας του Όθωνα (1833–1862) και ο εκσυγχρονισμός του ελληνικού κράτους (1863–1911). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα τεκμήρια της περιόδου 1912–2004 τα οποία παρουσιάζονται πρώτη φορά σε τέτοια έκταση. Εκτίθεται υλικό σχετικό με τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, το όραμα της Μεγάλης Ιδέας και τη διαχείριση της υποδοχής και αποκατάστασης των προσφύγων (1912–1935). Η περίοδος της δικτατορίας του Ιω. Μεταξά, της ιταλογερμανικής Κατοχής, της Αντίστασης και του Εμφυλίου πολέμου αποτελούν το περιεχόμενο της περιόδου 1936-1949. Η μετά τον Εμφύλιο περίοδος που σηματοδοτείται από την έντονη παρουσία των Ανακτόρων στη ζωή του τόπου και η δικτατορία των συνταγματαρχών απαρτίζουν την ενότητα της περιόδου 1950–1973. Η τελευταία ενότητα περιλαμβάνει τεκμήρια της μεταπολιτευτικής περιόδου από το 1974 και εξής.)

Αφού συγκεντρώσετε τις σχετικές πληροφορίες να δημιουργήσετε μια διαδραστική ιστοριογραμμή με το λογισμικό Timetoast με τα σημαντικότερα τεκμήρια, όπως καταγράφονται ανά περίοδο, η οποία θα συνοδεύεται από την παρουσίαση οπτικού υλικού.

- Καταγραφή κατηγοριών πηγών για τη μελέτη του οικογενειακού δέντρου.
- Συλλογή πληροφοριακού υλικού για τον μηχανισμό των Αντικυθήρων και διερεύνηση του θέματος: «Ο μηχανισμός των Αντικυθήρων ως ιστορική πηγή για το τεχνολογικό επίπεδο των αρχαίων Ελλήνων».

[http://ikee.lib.auth.gr/record/129872/files/3%20\)%20%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%AC%CF%81%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1.pdf](http://ikee.lib.auth.gr/record/129872/files/3%20)%20%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%AC%CF%81%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1.pdf)